

**UCHWAŁA NR XIII.74.2019**  
**RADY GMINY KOMPRACHCICE**  
**z dnia 26 września 2019 r.**

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Komprachcice na lata 2019-2022**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15, ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506, poz. 1309, poz. 1696) w związku z art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067, 2245, z 2019 r. poz. 730), po zasięgnięciu opinii Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Gminy Komprachcice uchwała co następuje:

**§ 1.** Przyjmuje się „Gminny Program opieki nad Zabytkami dla Gminy Komprachcice na lata 2019-2022 r.” zaopiniowany przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w brzmieniu stanowiącym załącznik do uchwały.

**§ 2.** Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Komprachcice.

**§ 3.** Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

**Krzysztof Szopa**

Załącznik do uchwały Nr XIII.74.2019  
Rady Gminy Komprachcice  
z dnia 26 września 2019 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI**  
**dla**  
**GMINY KOMPRACHCICE**  
**lata 2019–2022**



## Spis treści

I. Wstęp.....	3
II. Podstawa prawna opracowania programu .....	3
III. Zgodność programu z dokumentami szczebla krajowego wojewódzkiego i gminnego .....	4
III.1. Dokumenty krajowe .....	4
III.2. Dokumenty wojewódzkie o znaczeniu strategicznym.....	5
III.3. Dokumentami szczebla gminnego.....	6
IV. Charakterystyka gminy i stan zachowania dóbr kultury .....	9
IV.1. Charakterystyka Gminy Komprachcice .....	9
IV.2. Rozwój osadnictwa na terenie Gminy Komprachcice .....	10
IV.3. Historia i rozwój wsi .....	11
V. Obiekty zabytkowe. Stan posiadania gminy.....	16
VI. Główne kierunki polityki gminnej związane z ochroną zabytków .....	35
VII. Planowane działania związane z opieką nad zabytkami.....	36
VIII. Źródło finansowania programu opieki nad zabytkami .....	37
IX. Postanowienia końcowe .....	37

## **I. Wstęp**

Państwo realizuje swoje obowiązki względem zabytków m.in. za pośrednictwem organów samorządowych różnego szczebla. W tym względzie władzom gminy przypisana została istotna rola w kreowaniu ochrony dziedzictwa kulturowego na podległych im terenach. Gminy z jednej strony są właścicielem dóbr kultury materialnej, a z drugiej strony dysponują aparatem administracyjnym umożliwiającym prowadzenie właściwej polityki względem tej sfery życia publicznego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 ze zm.) sprawiła, iż władze lokalne wszystkich szczebli, ukierunkowane zostały na proces ochrony dziedzictwa kulturowego.

Cele i priorytety wyznaczone w programie wynikają zarówno z wymagań ustawowych jak również podporządkowane są głównemu celowi działań samorządu jakim jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju gminy, prowadzącego do poprawy jakości życia lokalnej społeczności. Podporządkowane jest temu planowanie strategiczne gminy, które łączy problematykę społeczną, gospodarczą i przestrzenną. Przez nałożenie przez gminy obowiązku opracowania gminnych ewidencji zabytków i gminnych programów opieki nad zabytkami mamy możliwość zidentyfikowania zasobu i stanu obiektów zabytkowych oraz określenia lokalnej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego.

Dziedzictwo kulturowe, to nie tylko dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, to również dorobek naszych czasów. Dawne materialne i niematerialne dobra kultury stanowią o bogactwie nieodnawialnych źródeł informacji o życiu i działalności naszych przodków oraz o potrzebie zachowania tych źródeł dla przyszłych pokoleń. Zachowanie zabytków, ich ochrona i konserwacja jest działaniem własnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, oraz kulturowej identyfikacji mieszkańców. Stanowią one również o atrakcyjności ekonomicznej i turystycznej regionu.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Komprachcice na lata 2019-2022 jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie (Planów zagospodarowania przestrzennego, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, strategii rozwoju gminy). Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

## **II. Podstawa prawna opracowania programu**

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. W myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Zgodnie z brzmieniem art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy m.in. ładu przestrzennego, kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Konieczność opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami jest nałożona przez art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

Dodatkowo w artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe określenia obowiązków samorządu dla objętych ochroną zabytków, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu.

W celu ochrony zabytków tworzy się rejestry i ewidencje zabytków. Rejestr zabytków powstaje na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla obiektów z terenu danego województwa. Wpis do rejestru zabytków jest działaniem administracyjnym prowadzonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek strony – właściciela obiektu, lub z urzędu – bez wniosku strony ani też zadeklarowanej jego zgody. Ewidencja zabytków, to zbiór opracowań stanowiący wykaz nieruchomości o cechach zabytku, obejmujący zarówno nieruchomości wpisane do rejestru zabytków, jak i te nie objęte bezpośrednią ochroną prawną, ale posiadające wartości zabytkowe i tym samym uwzględniane w spisie zabytków prowadzonym w formie krajowej ewidencji (wykazu) zabytków prowadzonej m.in. w formie gminnej ewidencji zabytków prowadzonej przez wójta gminy.

Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

### **III. Zgodność programu z dokumentami szczebla krajowego wojewódzkiego i gminnego**

#### **III.1. Dokumenty krajowe**

##### **1) Krajowy Program Opieki Nad Zabytkami Na Lata 2014-2017**

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 24 czerwca 2014 roku.

Rolą programu krajowego jest tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie. Jak mówią zapisy tego dokumentu za realizację zadań związanych z ochroną zabytków odpowiedzialna jest zarówno administracja rządowa (województwy konserwatorzy zabytków oraz Generalny Konserwator Zabytków), jak również jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli oraz od stopnia zaangażowania tych podmiotów będą zależały realne efekty podejmowanych działań.

Głównym celem Programu jest „Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”. Cel ten realizowany będzie poprzez trzy cele szczegółowe:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

##### **2) Narodowa Strategia Rozwoju Kultury Na Lata 2004 – 2013 Oraz Uzupełnienie Strategii Na Lata 2004 – 2020**

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.).

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

**Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

**Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

### **III.2. Dokumenty wojewódzkie o znaczeniu strategicznym**

- 1) **Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2016 – 2019**, w którym zawarto m.in. wytyczne i zalecenia do powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami.

Wymieniono następujące cele ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego na terenie gminy:

- utworzenie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa,
- poprawa stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa regionalnego oraz odnowa wsi,
- ochrona dziedzictwa archeologicznego,
- rozwój instytucji opieki nad zabytkami,
- rozwój muzealnictwa i wystawiennictwa,
- ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- wstrzymanie procesu degradacji założeń parkowo pałacowych,
- wspieranie inicjatyw mających na celu podniesienie rangi obiektów i zespołów zabytkowych,
- promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego i rozwój tożsamości regionalnej,
- podniesienie poziomu edukacji społeczeństwa dot. Regionalnego dziedzictwa kulturowego,
- powołanie nowych instytucji ds. dziedzictwa i współpraca z już istniejącymi,
- współpraca między regionami.

#### **2) Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.**

Dokument ten jest podstawowym dokumentem strategicznym dla tworzenia polityki rozwojowej województwa opolskiego. Wśród celów jakie wyznacza znajdują się odniesienia do dziedzictwa kulturowego tj.:

- dbałość o instytucje kultury oraz konieczność stworzenia systemu ochrony dóbr kultury,
- ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym obiektów zabytkowych, przed zniszczeniem i degradacją, jako obowiązek społeczności regionu i powinności wobec przyszłych pokoleń,
- kreowanie dobrego wizerunku województwa, jako wyjątkowo zasobnego w obiekty zabytkowe, które są świadectwem wielokulturowej tradycji regionu,
- zapewnienie kulturze roli czynnika integracji społecznej, co należy uwzględnić w planach rozwojowych,
- tworzenie warunków trwałego, zrównoważonego rozwoju poprzez rewitalizację i ochronę środowiska, także kulturowego,
- działania na rzecz zachowania i wykorzystywania zasobów kulturowych i przyrodniczych wsi,
- tworzenie warunków do rozwoju wielokulturowości regionalnej.

#### **3) Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego**

Głównym zadaniem Planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu najbliższych kilkunastu lat, w dostosowaniu do strategicznych kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego województwa zawartych w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego, z równoczesnym uwzględnieniem koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

W celu skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego plan określa następujące kierunki działań:

- ograniczenie rozpraszania zabudowy poprzez rozwój budownictwa na zasadzie dogęszczania istniejących jednostek osadniczych,
- nie wprowadzanie obiektów agresywnych krajobrazowo tzn. o dużych kubaturach wysokich kominach itp.,
- preferowanie zabudowy nawiązującej do cech regionalnych (układ kalenicy, pokrycie dachu, kształt bryły budynku, zagospodarowanie działki) i krajobrazu,
- utrzymanie regionalno – historycznej skali i struktury jednostek osadniczych,
- stosowanie szczegółowych wytycznych architektonicznych dla nowopowstającego budownictwa zagrodowego, mieszkaniowego oraz usługowego i ich egzekwowanie,
- izolowanie zieleni obiektów dysharmonijnych,
- łączenie ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego poprzez ochronę krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z historycznym założeniem architektonicznym.

### **III.3. Dokumentami szczebla gminnego**

Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Komprachcice zgodny jest także z dokumentami gminnymi, wyznaczającymi długofalowe kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego gminy i sposoby ich realizacji:

- 1) **Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Komprachcice – zmiana przyjęta uchwałą Nr XXI.143.2016 Rady Gminy Komprachcice z dnia 14 grudnia 2016 r.**

Zgodnie z tym dokumentem wydziela się następujące elementy środowiska kulturowego, które ze względu na walory objęte są ochroną lub wymagają ochrony:

- a) zabytki wpisane do rejestru zabytków;
- b) zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków - obiekty chronione zapisami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

#### Cel ochrony:

Zachowanie i należyte utrzymanie elementów środowiska kulturowego mających znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturowego ze względu na ich wartość historyczną, naukową lub artystyczną.

#### Zasady ochrony

Obowiązuje zakaz:

- użytkowania zabytku nieruchomego w sposób niezgodny z zasadami opieki nad zabytkami i nie odpowiadający jego wartości zabytkowej,
- przerabiania, odnawiania, rekonstruowania, konserwacji, zabudowy, odbudowy, zdobienia, rozkopywania oraz dokonywania innych zmian, przemieszczania zabytków ruchomych z naruszeniem skomponowanego lub ustalonego tradycją układu terenowego i wykonywania

robót mogących przyczynić się do zeszpecenia otoczenia zabytku nieruchomego lub widoku na ten zabytek – bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- c) historycznie ukształtowane zespoły ruralistyczne – obszary, na których ze względu na ochronę walorów kulturowych obowiązują szczególne zasady kształtowania zabudowy (obszary chronione zapisami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) - fragmenty zabudowy wsi Osiny, Komprachcice, Polska Nowa Wieś, Wawelno, Dziekaństwo, Domecko, Ochodze obejmujące układy ukształtowane na przełomie XIX i XX wieku.

Cel ochrony:

Zachowanie lokalnych wartości kulturowych, historycznych i estetycznych założeń ruralistycznych decydujących o tożsamości kulturowej gminy.

Zasady ochrony

Wprowadza się obowiązek zachowania:

- układu przestrzennego zespołu, w tym układu dróg, zabudowy oraz zieleni (ozdobnej i ogrodów),
- zasad podziału na działki budowlane i zasad lokalizacji zabudowy, w tym linii zabudowy i orientacji budynków do ulicy (ustawienie kalenicowe lub szczytowe),
- tradycyjnej skali, formy i charakteru zabudowy.

- d) stanowiska archeologiczne

Cel ochrony:

Zachowanie warunków umożliwiających prowadzenie prac archeologicznych i ochrona potencjalnych znalezisk przed zniszczeniem.

Zasady ochrony

- obowiązuje – zgłoszenie przed rozpoczęciem robót ziemnych i budowlanych podejmowanych w rejonie stanowiska archeologicznego, właściwym służbom ochrony zabytków i prowadzenie robót pod nadzorem archeologicznym.

- dopuszcza się – zabudowę wszystkich stanowisk archeologicznych po uprzednim przeprowadzeniu badań ratowniczych, z wyjątkiem grodziska w Domecku.

- 2) Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Komprachcice** obejmujące odrębnie wsie: Komprachcice, Osiny, Dziekaństwo, Domecko.

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustalono następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- a) ochronę obiektów zabytkowych, wpisanych do gminnej ewidencji zabytków dla poszczególnych wsi.

Wobec tych obiektów, o których mowa w lit. a obowiązują następujące zasady ochrony:

- należy zachować lub odtworzyć historyczną bryłę, historyczny detal architektoniczny, kształt i geometrię dachu oraz zastosować tradycyjne materiały budowlane, w tym rodzaj, typ i kolor pokrycia dachowego i elewacji;
- należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenia otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku;
- należy utrzymać lub odtworzyć oryginalną stolarkę okien i drzwi;

- w przypadku konieczności przebicia nowych otworów należy je zharmonizować z zabytkową elewacją budynku;
- należy zachować oryginalne elewacje z ich wystrojem architektonicznym;
- należy stosować kolorystykę i materiały nawiązujące do używanych w przeszłości, w tym ceramiczne lub tynkowe pokrycie ścian zewnętrznych, zakazuje się stosowania okładzin ściennych typu „siding”;
- elementy elewacyjne instalacji technicznych należy projektować i montować z uwzględnieniem wartości zabytkowych obiektów;
- dopuszcza się możliwość rozbiórki obiektów zabytkowych na warunkach określonych w przepisach odrębnych;
- b) obiekty archeologiczne - wymagane jest podjęcie działań zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi;
- c) w przypadku wyznaczonych w planach granic historycznych układów ruralistycznych, obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:
  - zagospodarowanie terenu oraz obiekty budowlane powinny być starannie i harmonijnie wkomponowane w krajobraz i kształtowane w nawiązaniu do lokalnej, historycznej tradycji architektonicznej w zakresie skali, bryły, gabarytów, geometrii dachów, materiału elewacyjnego;
  - wysokość zabudowy mieszkaniowej nie może przekraczać dwóch kondygnacji, w tym druga w dachu stromym;
  - dachy budynków mieszkalnych dwuspadowe lub wielospadowe, o takim samym nachyleniu głównych połaci, kąt nachylenia połaci dachowych 30° – 45°, przy czym dopuszcza się wprowadzenie lukarn i innych elementów wzbogacających formę dachów, pokryte dachówką ceramiczną lub cementową, materiałami dachówkopodobnymi w kolorze ceglстым, czerwonym matowym, brązowym oraz czarnym;
  - elewacje budynków mieszkalnych tynkowe, o stonowanej kolorystyce;
  - zakazuje się realizacji ogrodzeń betonowych i prefabrykowanych, ogrodzenia winny być kształtowane w nawiązaniu do historycznych rozwiązań;
  - ewentualne napowierzchniowe elementy infrastruktury technicznej winny być projektowane w sposób uwzględniający zachowanie wartości walorów krajobrazowych i ochronę historycznego krajobrazu kulturowego;
  - wyklucza się możliwość stosowania konstrukcji wieżowych i dominant przestrzennych, stanowiących konkurencję wobec walorów widokowych panoramy miejscowości;
  - linie elektroenergetyczne i telekomunikacyjne należy projektować jako kablowe.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego stanowi podstawę planowania przestrzennego w gminie. Ustanawia przepisy powszechnie obowiązujące na danym terenie, będące podstawą wydawania decyzji administracyjnych. Wynika stąd, iż zapisy zawarte w planie są regułą powszechnie stosowaną w gminie.

### **3) Strategia Rozwoju Gminy Komprachcice na lata 2015-2020**

Ponieważ obszar gminy Komprachcice nie należy do szczególnie interesujących pod względem atrakcyjności historycznej (zwłaszcza wyrażonej w istnieniu obiektów ważnych dla dziedzictwa

historycznego i kulturowego) „Strategia” nie uwzględniła w szerokim zakresie włączenia zabytków w rozwój gminy. Pokazuje natomiast jako jedną z mocnych stron posiadanie Kościoła pw. Św. Marcina w Ochodzach – jako najważniejszy obiekt zabytkowy gminy. Dokument wskazuje również, iż pewien potencjał w zakresie ochrony zabytkowej tworzą kapliczki, krzyże przydrożne, dzwonnice oraz historie miejscowości, które mogą stać się podstawą do tworzenia wsi wizerunkowych czy też tematycznych.

**4) Program Ochrony Środowiska Gminy Komprachcice** został przyjęty uchwałą nr XXVIII.191.2017 z dnia 6 września 2017 r. i jako jeden z celów długoterminowych wyznacza „Zachowanie bogatej różnorodności biologicznej oraz racjonalne użytkowanie zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej” poprzez następujące działania:

- a) objęcie ochroną prawną nowych obiektów i obszarów cennych przyrodniczo o znaczeniu regionalnym i lokalnym,
- b) opracowanie dokumentacji przyrodniczych istniejących i proponowanych form ochrony prawnej,
- c) ochrona dolin rzecznych oraz innych korytarzy ekologicznych, a także obszarów wodno-błotnych,
- d) objęcie ochroną prawną miejsc występowania gatunków zagrożonych wyginięciem,
- e) ochrona terenów przyrodniczo cennych przed niewłaściwym sposobem użytkowania,
- f) wzmocnienie roli rekreacyjnej zieleni, w tym rewitalizacja Parku Dworskiego w Domecku oraz zagospodarowanie terenu wokół stawu w Komprachcicach na cele rekreacyjne,
- g) rozwój sieci szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych na terenach interesujących przyrodniczo.

**5) Program Odnowy Wsi Opolskiej:** Domecko, Wawelno.

Programy Odnowy wsi zostały opracowane dla najbardziej aktywnych sołectw uczestniczących w Programie tj. dla sołectwa Domecko i Wawelno. Programy zostały przyjęte uchwałą Rady Gminy w 2016 r. i przedstawiają dorobek historyczny oraz współczesne uwarunkowania sołectw. Zawierają inwentaryzację zasobów służących odnowie miejscowości oraz ocenę ich mocnych i słabych stron.

#### **IV. Charakterystyka gminy i stan zachowania dóbr kultury**

##### **IV.1. Charakterystyka Gminy Komprachcice**

Gmina Komprachcice utworzona została w 1973 roku. Obecnie ogółem liczy około 8.842 mieszkańców w tym: mężczyźni – 4.207, kobiety – 4.636.

Obejmuje obszar 5038 ha, w tym użytki rolne 3829 ha.

Gmina Komprachcice położona jest w środkowej części województwa opolskiego. Od strony wschodniej sąsiaduje z gminą Prószków, od strony południowo - zachodniej z gminą Tułowice, od północy z gminą Dąbrowa, a od północnego wschodu z miastem Opole.

Geografowie sytuują ją w makroregionie Niziny Śląskiej: wschodnia jej część położona jest w mezoregionie Pradoliny Odry, pozostała w mezoregionie Równiny Niemodlińskiej. Obszar gminy należy do najcieplejszych i najbardziej suchych rejonów województwa. W krajobrazie dominują niewielkie pagórki przedzielone dolinkami, w których trafiają się małe oczka wodne i wolno płynące rzeczki, płaszczyzny pól i łąk urozmaicają liczne kępy zadrzewień. Mimo bliskości miasta środowisko naturalne jest w dość dobrym stanie.

W jej skład wchodzi **7 sołectw**. Są to:

- Sołectwo Domecko
- Sołectwo Dziekaństwo
- Sołectwo Komprachcice
- Sołectwo Ochodze
- Sołectwo Osiny
- Sołectwo Polska Nowa Wieś
- Sołectwo Wawelno

**Gmina zasadniczo pełni dwie funkcje:**

- mieszkaniową związaną z wyjazdami do pracy głównie do Opola,
- rolniczą.

Funkcje te zostały wykształcone w wyniku położenia gminy w zasięgu dużego ośrodka miejskiego oraz warunków naturalnych.

W oparciu o Rozporządzenie Nr 0151/P/16/06 Wojewody Opolskiego z dnia 8 maja 2006 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. U. Woj. Opolskiego Nr 33 z 2006 r.) w 1988 r. utworzony został obecnie funkcjonujący, Obszar chronionego krajobrazu Bory Niemodlińskie.

**IV.2. Rozwój osadnictwa na terenie Gminy Komprachcice**

Ład przestrzenny obszaru, kształtowany od powstania pierwszych osad związany jest historią tego terenu. Najstarsze ślady osadnictwa na terenie gminy pochodzą z okresu wpływów rzymskich. Znacznie liczniejsze są ślady osadnictwa z okresu średniowiecza. Najcenniejszym znaleziskiem z tego okresu są ślady grodziska datowanego na XIII – XV wiek na terenie wsi Domecko. Nie zachowały się natomiast żadne zabytki architektury z tego okresu. Pod względem zachowanych zabytków z tamtego okresu gmina Komprachcice nie należy do obszarów o znaczącej ich liczbie. Najstarsze zachowane fragmenty wsi pochodzą z przełomu XIX i XX wieku. Historyczne układy zabudowy zachowane w stopniu uzasadniającym ich ochronę występują we wszystkich wsiach. W okresie powojennym szczególnie dynamicznie rozwinęła się wieś Komprachcice.

Analiza rozwoju układów osadniczych wykazuje występowanie wielu negatywnych zjawisk, nasilających się w ostatnim okresie:

- naruszanie historycznych układów przestrzennych wsi, w szczególności przez zmianę charakteru i skali zabudowy, w wyniku przebudowy istniejących obiektów;
- kształtowanie nowej zabudowy w formie schematycznych układów urbanistycznych.

W powojennej zabudowie dominuje zabudowa mieszkaniowa. Forma tej zabudowy jest zróżnicowana. Pozytywnym zjawiskiem jest przewaga budynków z wysokimi dachami (tzw. „kostki” budowane w latach 60/70-tych występują w zespołach powojennej zabudowy w Komprachcicach i pojedynczo w innych miejscach i są sukcesywnie przebudowane). Nowa zabudowa nie nawiązuje jednak do cech tradycyjnych i regionalnych w zakresie propozycji brył budynków i otworów okiennych, formy dachów i orientacji w stosunku do drogi oraz linii zabudowy. Niemal wszystkie powojenne obiekty usługowe i produkcyjne kolidują formą z zabudową przedwojenną a usytuowane poza terenami zabudowanymi wprowadzają dysharmonię w krajobrazie.

### **IV.3. Historia i rozwój wsi**

Historia miejscowości tworzących obecnie gminę Komprachcice jest ściśle związana z Opolem i historycznymi losami Śląska Opolskiego. Od początku swych udokumentowanych dziejów – a liczą one ponad 700 lat – wsie te zawsze opisywane były jako wioski podmiejskie i choć w ciągu wieków Opole wchłonęło w swoje granice wiele podobnych przedmieść, akurat te wsie ocalały, jako niezależne miejscowości. Wraz z całym Śląskiem wsie obecnej gminy Komprachcice przeszły burzliwą historię: zmiany przynależności państwowej i władzy zwierzchniej, kolejne fale osadnictwa, wielkie wojny religijne, epidemie. Zmieniała się także organizacja administracji oraz właściciele poszczególnych miejscowości i przynależnych do nich folwarków.

Pierwsze informacje o Ochodzach i Dziekaństwie odnaleźć można w dokumencie w roku 1295, mocą którego biskup wrocławski Jan Ronka wraz z księciem opolskim Bolkiem I wyznaczył nowe granice dóbr kościelnych. Porozumienie lokalizowało Ochodze w granicach parafii św. Stanisława w Chrzęszczycach. Dziekaństwo zaś wyznaczone zostało jako uposażenie dziekana kolegiaty św. Krzyża w Opolu. Dzisiejsza nazwa tej wsi zachowała pamięć po tamtych stosunkach własnościowych. Stan opisany w dokumencie obowiązywał przez kilka stuleci – aż do sekularyzacji dóbr kościelnych w pocz. XIX wieku.

Domecko, związane są „alodiami” (dziedzicznymi lennami) położonymi nieopodal Opola. Wspomina o „alodiach” nie tylko porozumienie z 1295 r. ale także i późniejsze protokoły z wizytacji biskupów wrocławskich.

W 1996 r. 700 – lecie istnienia obchodziło Domecko, Wawelno, Polska Nowa Wieś i Komprachcice pod względem organizacji kościelnej należały do kolegiaty w Niemodlinie. W dotyczącym tej kolegiaty dokumencie z 1302 r. wzmiankowana jest Villa Gumpertii, czyli wieś należąca do zapewne niemieckiego rycerza o imieniu Gumpert – prawdopodobnie dzisiejsze Komprachcice.

W wiekach XV, XVI i XVII nazwy opisywanych wsi pojawiają się już w wielu dokumentach, ale prostych mieszkańców wsi poznajemy dopiero z zachowanych XVIII – wiecznych ksiąg parafialnych z Chrzęszczyc i z opolskiej kolegiaty. Znajdujemy w nich wiele nazwisk spotykanych na tym terenie do dzisiaj.

W 1816 r. Opole zostaje stolicą rejencji. Był to przełomowy moment w dziejach nie tylko miasta ale i sąsiadujących z nim wsi. Nastąpił okres względnej stabilizacji politycznej i ustrojowej, raz tylko przerwany na skutek klęski głodu i epidemii tyfusu w 1848 r. i wywołanymi przez nie niepokojami społecznymi. Powstały zakłady przemysłowe związane z lokalną gospodarką – młyny i tartaki. Upowszechniało się szkolnictwo. W 1881 r. otwarta została szkoła w Ochodzach. W 1887 r. przez Komprachcice i Polską Nową Wieś ruszyły pierwsze pociągi z Opola do Nysy. W 1910 r. w leśniczówce w Ochodzach zadzwonił pierwszy telefon. Wkrótce pojawili się rowerzyści, motocykliści, a po nich - pierwsze samochody, które od 1930 r. jeździły już po nowej drodze zbudowanej z Ochodz do Komprachcic. W tym samym okresie zabłysły na tym terenie pierwsze żarówki elektryczne. Cywilizacja techniczna radykalnie zmieniła wygląd poszczególnych wsi. Po pierwszej wojnie światowej zniknęły ostatnie chałupy kryte strzechą, a powstałe nowe układy ulic i placów przetrwały właśnie do dziś.

Na początku lat trzydziestych dzisiejsza gmina Komprachcice przeżyła prawdziwą eksplozję demograficzną; na jej teren przesiedlono setki osób z wiosek przeznaczonych do zatopienia, pod powstające właśnie Jezioro Turawskie. W ciągu niewielu lat liczba mieszkańców niektórych miejscowości zwiększyła się ponad dwukrotnie. Przyspieszony rozwój ekonomiczny, komunikacyjny i techniczny przyniósł wielki skok cywilizacyjny całego obszaru. Można przyjąć, że właśnie wtedy

wykształciły się, kultywowane do dziś, formy życia społecznego charakterystyczne dla każdej z miejscowości gminy Komprachcice.

### 1) Komprachcice

Osada Komprachcice powstała najpewniej w drugiej połowie XIII wieku. Z roku 1302 pochodzi zapis, że Komprachcice były wówczas własnością jednego z najznamienitszych śląskich klasztorów- opactwa cystersów w Lubiążu. Już 1312 roku nowym właścicielem zostaje niejaki Boruta von Stechau. W dokumentach z tego czasu wieś występuje pod łacińską nazwą „Gumperti villa”, co oznacza wieś Gumprechta. Najpewniej ów tajemniczy Gumpert był zasadźcą, czyli założycielem wsi. Stopniowo ewoluując, nazwa Gumperti villa, w wersji niemieckiej – Gomprachtitz, w polskiej – Gumprechticze, przekształca swe brzmienie i w roku 1534 występuje po raz pierwszy jako Comprachtirtz, późniejsze Komprachtschütz (Komprachcice). Nazwę Komprachtschütz zastąpiła w 1936 nazwa Gumperstdorf – dosłowne tłumaczenie pierwotnej nazwy – „Gumperti willa”. Znane są imiona niektórych komprachcickich sołtysów, począwszy już od wieku XIV. Wiadomo, że był tu wówczas sołtys imieniem Nitsche, pełniący równocześnie tę samą funkcję we Wrzoscach, a następnie sołtys Heincze. W wieku XV wymieniany jest Cleyn Martin. Na pewno już w XIV wieku istniał w Komprachcicach kościół. Wzmianki o nim pochodzą z lat 1335 i 1398. Na początku wieku XVI we wsi znajdowało się 15 gospodarstw, wiadomo także, że w 1571 sołtysem Komprachcic był nieznany z nazwiska Walek, a wieś należała wówczas do dóbr prószkowskich. Do roku 1680, kiedy to ustanowiono w Komprachcicach parafię, służbę duchową pełnił ksiądz z kolegiaty św. Krzyża w Opolu. Kościołem opiekowali się miejscowi chłopi, kościół określono jako „drewniany, bardzo stary”. Świątynia znajdowała się wówczas w bardzo złym stanie –spróchniałe belki wymagały stosowania podpór. Najprawdopodobniej w związku z tym w 1702 roku, z inicjatywy księdza Kalety, wzniesiono we wsi kolejną, trzecią z kolei świątynię pod wezwaniem św. Marcina zachowaną do dziś w pobliskich Ochodzach. Komprachcice były wówczas niezbyt wielką wsią – w roku 1783 liczyły 162 mieszkańców. Już w połowie XIX wieku liczba ludności wzrosła o prawie 500 osób, zamieszkujących w 69 budynkach. We wsi znajdował się browar i wiatrak, a mieszkańcy spotkać się mogli w dwóch karczmach. Około roku 1900 liczba ludności Komprachcic przekroczyła 1000, w 1925 roku wieś liczyła już 1565 osób. Sołtysem był wówczas ogrodnik –Vincent Niestroj. Jeszcze przed I wojną światową we wsi zorganizowano jednostkę ochotniczej straży pożarnej. Parafia Komprachcice obejmująca swym zasięgiem także sąsiednie Ochodze, Osiny i Polską Nową Wieś liczyła wówczas 1535 katolików. Nic więc dziwnego, że w latach trzydziestych, za czasów proboszcza Franciszka Niedźbali, rozpoczęto budowę nowego kościoła p.w. św. Franciszka z Asyżu. Pierwszą murowaną komprachcicką świątynię konsekrował w roku 1936 kardynał Bertram. Przez kilka lat stały więc we wsi obok dwa kościoły – stary - drewniany i nowy - murowany. Dopiero w 1941 roku, po utworzeniu parafii w pobliskich Ochodzach, drewniany kościół p.w. św. Marcina przeniesiono wraz z wyposażeniem do tej właśnie wsi. Ze starego kościoła w Komprachcicach pozostał jedynie osiemnastowieczny obraz świętej Tekli.

Znaczne osiągnięcia mieszkańcy Komprachcic zanotowali w dziedzinie sportu. W okresie międzywojennym tutejsza drużyna palantowa uzyskała tytuł wicemistrza Niemiec. W latach 1936- 38 staraniem miejscowej ludności powstało boisko sportowe. Tuż przed wojną, w roku 1939 w Komprachcicach, w 526 domach mieszkały 2154 osoby, powierzchnia wsi wynosiła 850 hektarów. W roku 1946 liczba mieszkańców spada do 1737.

7 lutego 1945 roku na miejscowym cmentarzu żandarmeria niemiecka zamordowała jedenastu polskich przymusowych robotników, posądzonych o magazynowanie żywności. Zabici zostali pochowani na

tymże cmentarzu. W tym samym roku do Komprachcic wkroczyła Armia Czerwona. W 1960 roku we wsi mieszkało 2442 osoby (więcej niż przed II wojną światową). 80% mieszkańców trudniło się działalnością pozarolniczą. W Komprachcicach od okresu międzywojennego istnieje jednostka wojskowa, do której prowadzi tor kolejowy. Obecnie dawne niemieckie koszary użytkowane są przez 91 batalion logistyczny 10 Opolskiej Brygady Logistycznej.

Dane z roku 1947 mówią o 10 osobach prowadzących we wsi działalność gospodarczą – między innymi sklepy, rzeźnie, restauracje, kuźnię. W roku 1960 Komprachcice zamieszkiwały już 2442 osoby, a z zajęć pozarolniczych utrzymywało się przeszło 80% ludności. Dziś miejscowość ta liczy 2828 mieszkańców i jest największą wsią w gminie.

## **2) Polska Nowa Wieś**

Historia Polskiej Nowej Wsi sięga roku 1241 roku. W roku 1295 książę opolski Bolesław I ufundował kościół pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny i uposażył wieś z zamiarem włączenia jej do dóbr kolegiaty opolskiej. Po trzynastu latach książę Bolesław nadał wsi prawa magdeburskie oraz zwolnił jej mieszkańców na 9 lat z czynszu. Ustanowione zostało również dziedziczne sołectwo. W roku 1389 biskup wrocławski Waclaw ustanowił w Niemodlinie kolegiatę niemodlińską, a na jej uposażenie wyznaczono między innymi dochody Nowej Wsi. W dokumencie tym Nowa Wieś nazywana jest Hannusdorf (w późniejszych dokumentach Handsdorf). W czasie Wojny Trzydziestoletniej wieś została w zasadzie spustoszona, a mieszkańcy ukrywali się w pobliskich lasach. W 1666 roku wybudowano tutaj drewniany kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny. W roku 1680 została utworzona wspólna parafia dla Polskiej Nowej Wsi oraz Komprachcic. Jej proboszczem został dwujęzyczny proboszcz ks. Tomasz Kaleta. W roku 1742 nastąpiła zmiana nazwy wsi z Neudorff na Polonisch Neudorff. W 1749 r. ks. A. Michalski buduje w Polskiej Nowej Wsi tzw. „małą plebanię”, w której w roku 1766 została otwarta szkoła. W 1814 roku sporą część wsi zniszczył pożar. W latach czterdziestych XIX wieku została wybudowana kopalnia węgla kamiennego „Heinrich Amalie”. W 1849 roku wybuchła we wsi epidemia tyfusu, a w roku 1855 w okolicy rozwinęła się epidemia cholery, jednak mieszkańcy wsi nie zostali nią dotknięci. W dowód wdzięczności wybudowali kapliczkę św. Rocha. W roku 1872 został zbudowany młyn wiatrakowy, a w roku 1894 młyn parowy, który zamknięto kilka lat po II wojnie światowej. W roku 1926 ustanowiono samodzielną parafię w Polskiej Nowej Wsi, a jej proboszczem został ks. Augustyn Mrugała. W roku 1935 zostało tu wybudowane lotnisko – formalnie sportowe, ale w rzeczywistości wojskowe – z którego 1 września 1939 roku wyruszyły niemieckie bombowce. Wojska Armii Czerwonej wkroczyły do wsi w marcu 1945 roku, w tym samym roku nazwa wsi została zmieniona na Polska Nowa Wieś. Wybudowany na początku lat pięćdziesiątych XX wieku kościół został poświęcony w 1953 roku. Stary drewniany kościółek został przeniesiony do miejscowości Szczepanek. Pozostawiono jednak z poprzedniej świątyni barokowy obraz Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, barokową chrzcielnicę, rzeźbę Chrystusa Zmartwychwstałego oraz barokowy feretron.

## **3) Osiny**

Początki wsi Osiny są dość niejasne. W księdze upoważnień biskupów wrocławskich, około 1300 roku wymieniana jest wieś Ossini, niektóre źródła podają jednak, że wieś ta powstała dopiero pod koniec XVIII wieku jako kolonia, w której osiedliło się kilku dragonów. Inni mówią natomiast, że miejscowość powstała po trzydziestoletniej wojnie. W roku 1819 jako właściciel wsi wymieniany był baron Hochberg. W połowie wieku XIX wieś zamieszkiwało 71 osób, było tu wtedy tylko 12 domów. W roku 1900 Osiny liczyły już 189 mieszkańców. W latach dwudziestych domów we wsi było już 51. Sołtysem był wtedy

Friedrich Zausig – chałupnik. W Osinach mieszkało wówczas 278 katolików i 101 ewangelików. Była to największa zwarta grupa ludności protestanckiej na terenie obecnej gminy Komprachcice. W latach trzydziestych wzniesiono tu, czynny do dziś, kościół ewangelicki. Niemiecka nazwa wsi brzmiała Rothaus. Krótco po wojnie, kiedy Osiny znalazły się w granicach Polski, użyto spolszczonej nazwy – Rotuz. W dokumentach z 1947 jako jedyna osoba prowadzącą działalność gospodarczą w Rotuzie wymieniana jest miejscowa akuszerka. W roku 1960 wieś liczyła 504 mieszkańców w 91 budynkach. Przeszło 80% ludności utrzymywało się z działalności pozarolniczej. Dziś w Osinach mieszka 472 osoby.

#### 4) Ochodze

Pierwsza wzmianka o wsi Ochodze pochodzi z roku 1295. Wiadomo, że mieszkańcy wsi płacili wówczas zbożem dziesięcinę dla kościoła w Chrząszczycach. Nazwa miejscowości wywodzi się najpewniej od gwarowej nazwy „ochodza, ochoza” czyli „miejsce które trzeba obejść”, dawniej słowo to oznaczało także „osadę, której granice ustalono przez wspólny obchód z sąsiadami”. W roku 1536 bracia Buchta kupują Ochodze i pobliskie Domecko. W roku 1783 wymieniany jest właściciel wsi nazwiskiem Koschützki. W 1845 roku w Ochodzach mieszkały 372 osoby, w 1890 liczba ta wynosiła już 570, a w 1910-638. Pod koniec lat dwudziestych w Ochodzach mieszkało 761 katolików i 8 ewangelików. Sołtysem wsi był Stefan Wenzel- chałupnik. W pobliskiej leśniczówce Frühauf mieścił się pomocniczy urząd leśny nadleśnictwo Prószków. W roku 1936, kiedy zmieniono nazwy podopolskich wsi, cała wieś Ochodze, nazywana Ochotz, przyjęła nazwę Frühauf. Dziś wieś zamieszkuje 1124 mieszkańców. W Ochodzach znajduje się najcenniejszy zabytek tej gminy - **drewniany kościół p.w. św. Marcina**. Kościół ten wzniesiono w Komprachcicach w 1702 roku. Przeniesiono go do Ochódz w 1941 roku, kiedy we wsi tej, dotychczas należącej do parafii Komprachcice, utworzono samodzielną parafię. Jest to świątynia drewniana w konstrukcji zrębowej. Wieża wzniesiona została w konstrukcji słupowej. Takie rozwiązania były często stosowane w kościołach drewnianych, konstrukcja słupowa wznosi bowiem lepiej drgania, na jakie prezbiterium, do którego przylega zakrystia i prostokątna nawa. Dwa filary wspierają zawieszony nad częścią nawy chór organowy. W kościele zachowały się cennego wyposażenia. Na belce tęczowej znajduje się późnogotycki szesnastowieczny krucyfiks, po obu jego stronach umieszczono manierystyczne rzeźby Piotra i Pawła wykonane na początku XVII wieku. Wszystkie te rzeźby pochodzą najprawdopodobniej z poprzednich komprachcickich świątyń. Główny ołtarz jest dziełem późnego baroku. Powstał na początku XVIII- najpewniej specjalnie dla nowej świątyni. W części środkowej umieszczono rzeźbiarskie przedstawienie patrona kościoła - św. Marcina, a po bokach figury świętych Grzegorza i Mikołaja. Na półkulistych łukach bocznych bramek wyobrażono świętych: Jana Nepomucena i Floriana. Ołtarze boczno poświęcono świętemu Józefowi i Matce Boskiej Nieustającej Pomocy. Z początku XVIII wieku pochodzą także ambona i chrzcielnica zwieńczona figuralną sceną chrzty Jezusa w Jordanie. Ciekawym zabytkiem jest, znajdująca się w zakrystii, barokowa osiemnastowieczna szafka na oleje.

#### 5) Dziekaństwo

Już sama nazwa wsi Dziekaństwo, także w spotkanych wcześniej formach – Dikkanowitz czy Dziekanowicze, wskazuje, że wieś ta była własnością dziekana katedry opolskiej. Pierwszy zapis mówiący o właścicielu wsi i młyna pochodzi z roku 1531. Taki stan rzeczy utrzymał się aż do 1810 roku, kiedy to w Prusach przeprowadzono sekularyzację majątków kościelnych. Wówczas 12 zamieszkujących tu kmieci kupiło i podzieliło wieś między siebie. W 1845 roku było tu 139 mieszkańców, osiedlonych w 19 domostwach. We wsi działał młyn wodny. Pod koniec wieku XIX,

w roku 1890 w Dziekaństwie mieszkało 179 osób. Według spisu z lat dwudziestych we wsi było, 212 katolików. Nie wykazuje się ani jednej osoby innego wyznania co jest ewenementem na interesującym nas terenie. Sołtysiem tymczasem w Dziekaństwie był Anton Servotka. W 1921 roku, podczas plebiscytu górnośląskiego, za Polską opowiedziało się 51 mieszkańców (za Niemcami 52 głosy), co pokazało wielce „propolską” postawę na tle pozostałych miejscowości z dzisiejszej gminy Komprachcice.

Zgodnie ze spisem powszechnym przeprowadzonym w latach dwudziestych XX wieku wszyscy mieszkańcy byli katolikami. Podczas II wojny światowej miejscowość zmieniła nazwę na „Dechantsdorf”.

W roku 1960 mieszkało 230 osób, dziś Dziekaństwo liczy 223 mieszkańców i jest najmniejszą wsią w gminie Komprachcice. Ciekawym zabytkiem znajdującym się w tej niewielkiej wsi jest kapliczka - dzwonnica, w której znajdują się między innymi obrazy powstałe na przełomie XIX i XX wieku. Odnajdziemy tam wizerunek św. Tekli, przedstawienie św. Józefa z Dzieciątkiem i obraz Chrystusa Bolesciwego opatrzony napisem: „Patrz grzeszniku com ucierpiał za twe nieprawności, dałem sobie bok utworzyć ku tobie z miłości”.

## **6) Domecko**

Nazwa miejscowości zmieniała się wielokrotnie. W 1466 roku wieś widniała w dokumentach jako „Domeczko”, w 1532 roku jako „Dometzky”. W latach 1736 do 1784 miejscowość zapisywano jako: Dometzke, Dometzko, Dometzgo, Domezko. W 1896 roku, śląski pisarz, Konstanty Damrot wymienia polską nazwę „Domeczko” i niemiecką „Dometzko”. Natomiast słownik geograficzny Królestwa Polskiego opublikowany w latach 1880 – 1906 przytacza polską nazwę „Domecko” oraz niemiecką „Dometzko”. W maju 1936 roku miejscowość zmienia formę z „Dometzko” na „Althaus”, a 12 listopada 1946 roku zostaje nadana polska nazwa „Domecko”. Niemiecki językoznawca, Heinrich Adamy, podaje, iż nazwa wsi pochodzi od staropolskiego imienia założyciela i właściciela – Domasława („sławiącego swój dom”). Pierwsze zapiski świadczące, iż Domecko funkcjonowało już jako mała miejscowość, pochodzą z ok. 1300 roku. Wieś „Domeczko” miała wówczas uiszczać dziesięcinę w wysokości kilku skojców biskupowi wrocławskiemu. W 1723 roku w Domecku istniała kuźnia, a ok. 1800 roku wybudowano dwór w stylu klasycystycznym, który istnieje do dzisiaj. Gdy po 1801 roku w Prusach wprowadzono ustawy szkolne, we wsi utworzono pierwszą szkołę rządową, do której w 1861 roku zapisanych było 224 uczniów. Aktualnie w budynku znajduje się świetlica środowiskowa, biblioteka oraz siedziba DFK Domecko (klub mniejszości niemieckiej). Dobudowano również nowy, trzy-piętrowy budynek i dużą halę sportową. Podczas plebiscytu oddano 688 głosów (z 700 uprawnionych osób), w tym 687 ważnych. Za Niemcami głosowało 467 osób, a za Polską 220 osób. W 1961 roku, po czterech latach prac, wybudowano z inicjatywy chrząszczyckiego proboszcza kościół filialny Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny. W 1980 roku Domecko, które wcześniej należało do parafii w Chrząszczycach w Gminie Prószków, założyło własną parafię. Obecnie parafia posiada rekonstrukcje tradycyjnych strojów, które zakładane są podczas uroczystości. Ochotnicza Straż Pożarna została założona w Domecku w 1925 roku. Nową, największą w gminie, remizę wybudowano 1985 roku. Od 1995 roku jednostka należy do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego. W 1865 roku wieś zamieszkiwało 247 osób. W 1910 roku ludność wzrosła do 966 mieszkańców w 157 domach. Pod koniec lat dwudziestych XX wieku zanotowano w Domecku 1132 katolików i 13 ewangelików. Po II wojnie światowej wieś zamieszkiwało od 1300 do 1400 osób.

## 7) Wawelno

Nazwa wsi Wawelno (bardziej powszechna jest obecnie nazwa Wawelno) wywodzi się od dawnego słowa „wawel” oznaczające suche miejsce w mokrym, bagnistym otoczeniu. Warto pamiętać, że od tego samego słowa wywodzi swą nazwę krakowski Wawel. Wieś po raz pierwszy wzmiankowana była w księdze uposażenia biskupów wrocławskich, około 1300 roku, w roku 1328 była własnością klasztoru w Czarnowasach. Być może później jednak nastąpiła powtórna lokacja wsi, gdyż w 1336 roku wymienieni są jako zasadzcy wsi Bawalno (spotykane są także formy „Wadalno i Wamwalno”) Stefan i Nikoska. W połowie XIX wieku istniała we wsi szkoła z jednym nauczycielem, działał tu młyn wodny, pracowało pięciu rzemieślników. Wieś zamieszkiwało wówczas 483 mieszkańców. W roku 1861 istniała we wsi kopalnia węgla brunatnego, której roczne wydobycie sięgało pięciu tysięcy ton. Liczba mieszkańców Wawelna stale stopniowo wzrastała – w roku 1890 było ich 729, w 1910 roku - 841, a w roku 1939-1166. Zdecydowana większość była katolikami. W latach dwudziestych odnotowano 1006 katolików i 12 ewangelików. Sołtysiem był wtedy Johann Wichan- chałupnik. W roku 1936 nazwę wsi zmieniono na Walldorf. Przez stulecia Wawelno należało do parafii Dąbrowa Niemodlińska. Dopiero w 1939 ustanowiono tu samodzielną parafię pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa, która obejmuje także Prądy, Siedliska i Sosnowkę. Kościół wybudowano nieco wcześniej, w roku 1934, sadowiąc go na fundamentach starej szkoły. Od kilkudziesięciu lat liczba ludności Wawelna utrzymuje się mniej więcej na tym samym poziomie – w roku 1960 było ich 1171, obecnie 1152.

## V. Obiekty zabytkowe. Stan posiadania gminy

### Obszary i obiekty środowiska kulturowego prawnie chronione i wymagające ochrony

#### 1) Obiekty chronione na podstawie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

##### a) Zabytki wpisane do rejestru zabytków:

- dwór w Domecku, 1800r. poł. XIX w. – nr dec. o wpisie do rej. 2006/74 z 24.04.1974r.;
- park w Domecku – nr dec. o wpisie do rej. 73/83 z 01.08.1983r.;
- mogiła zbiorowa ofiar II wojny światowej, ul. Cmentarna w Komprachcicach – nr dec. o wpisie do rej. 174/88 z 20.06.1988r.;
- kościół parafialny p.w. św. Marcina, 1702, 1940 – nr dec. o wpisie do rej. 108/54 z 05.06.1954r.;
- stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków – grodzisko nr rej A-346/72.;
- stanowisko archeologiczne grodzisko średniowieczne nr A-58/2007.;
- Ołtarz- tryptyk z kościoła ewangelickiego w Osinach pod nr rejestru KS.B.t.III-261/12 – zabytek ruchomy;
- organy z kościoła parafialnego pw. św. Franciszka z Asyżu w Komprachcicach 1937 r.– nr dec. ZR.5140.24.2016.AM nr rej. Ks.B.t.IV-345/16 z 18.03.2016 r. – zabytek ruchomy.

Najcenniejszym obiektem zabytkowym położonym na terenie gminy jest **drewniany kościół św. Marcina w Ochodzach**. Jest konstrukcji zrębowej, na podmurowaniu, z wieżą budowlaną na słup. Drewniany kościół zbudowano w 1702 roku w Komprachcicach z inicjatywy ówczesnego proboszcza księdza Tomasza Kallyty. Po wybudowaniu kościoła murowanego, drewnianą świątynię rozebrano i przeniesiono do Ochódz (1941). Rok później utworzono tam samodzielną parafię i ta data – rok 1942 jest oficjalną datą ustanowienia kościoła w Ochodzach. Dzisiaj kościół św. Marcina należy do najważniejszych zabytków sakralnych w regionie, a prowadzone przez obecnego proboszcza ks. Erwina Kuzają remonty, częściowo finansowane przez gminę, przywróciły i wyeksponowały urodę obiektu

i otoczenia. Wewnątrz znajduje się wiele cennych ruchomości i malowideł: na belce tęczowej znajduje się późnogotycki krucyfiks z XVI w. z manierystycznymi rzeźbami świętych Piotra i Pawła z XVII w. Główny ołtarz barokowy powstał na początku XVIII wieku. W części środkowej umieszczono rzeźbę patrona kościoła - św. Marcina, a po bokach świętych Grzegorza i Mikołaja. W bocznych bramkach znajdują się rzeźby świętego Floriana oraz Jana Nepomucena. Zabytkami są także ambona i chrzcielnica z XVIII w. oraz barokowa szafka na oleje, znajdująca się w zakrystii.

Stan obiektu oraz otoczenia jest bardzo dobry.

**Park dworski w Domecku**, jeśli chodzi o stan roślinności parkowej, zachowany jest dość dobrze. Jest to park typu swobodnego z połowy XIX i początku XX wieku. Zajmuje powierzchnię 3,2 ha, w tym wody – 0,2 ha. Park składa się z dwóch części:

- pierwsza część założona w 1883r. ma powierzchnię o kształcie niemal kwadratu oddzielona jest ciekim wodnym; jest to założenie typowe z dużą powierzchnią trawnika, kępami krzewów i niewielkim wzgórkim z rozrzuconymi głazami,
- druga część, za ciekim wodnym z rzędownym nasadzeniem dębów (niegdyś granica parku), założony na przełomie XIX i XX wieku, ma układ swobodny.

Najstarsze drzewa (dęby) liczą 120 lat. Obecnie park jest bardzo zaniedbany, w stopniu uniemożliwiającym funkcję wypoczynkową. Zły stan ogólny parku spowodowany jest przede wszystkim niekontrolowanym rozrostem samosiewów, zaśmieceniem i niedrożnością cieków (z tego ostatniego powodu część parku jest zabagniona).

W 2018 r. park został zrewitalizowany. Oczyszczeniu i odmuleniu poddano staw. Usunięto samosiejki oraz drzewa zagrażające bezpieczeństwu ludzi. Teren parku został uporządkowany. Dokonano nowych nasadzeń drzew i krzewów. W parku wykonano ścieżki, ustawiono ławki i kosze na odpady.

**Organy z kościoła parafialnego pw. św. Franciszka z Asyżu w Komprachcicach** – w 1937 r. firma G.F. Steinmeyer &Co. (Steinmeyer & Streebel) Orgel u. Harmoniumbau wybudowała w kościele parafialnym pw. św. Franciszka z Asyżu w Komprachcicach 32-głosowy instrument organowy. Inicjatorem budowy w 1935r. nowej świątyni dla potrzeb rozrastającej się społeczności, której wymogom nie odpowiadał już starszy drewniany kościół był ksiądz Franciszek Niedzballa (1897-1952). Duchowny sprawujący w latach 1935-1940 urząd proboszcza doprowadził do szybkiej realizacji zadania. W 1936r. wrocławski kardynał Adolf Bertram dokonał konsekracji kościoła, który jak pokazuje przykład organów, nie był jeszcze w pełni wyposażony.

Instrument został zamówiony w firmie w Bawarii, założonej na początku XX w. dzięki połączeniu dwóch rodzinnych warsztatów organmistrzowskich. Założycielem pierwszego z nich mieszczącego się od 1847 r. w Oettingen był Georg Friedrich Steinmeyer (1819-1901). W 1884 r. do firmy dołączył syn Friedrich Johannes Steinmeyer, który po śmierci ojca nawiązał współpracę z firmą organmistrza Johannes Strebela (1832-1909). Pochodzący z Norymbergi Strebel rozpoczął naukę w 1848 r. w warsztacie Eberharda Friedricha Walckera i kontynuował ją w późniejszych latach u starszego Steinmayera, a następnie do momentu połączenia obu zakładów, działał samodzielnie. Firma zachowała rodzinny charakter i do zakończenia działalności (lata 50.XXw.) pracowali w niej młodszy przedstawiciele obu rodzin – Hans i Fritz Steinmeyer oraz Wilhelm i Hermann Strebel. Organmistrzowie budowali instrumenty na terenie Niemiec, a także m.in. w Norwegii i Brazylii. Instrument posiada cechy charakterystyczne dla budownictwa organowego czasów powstania. Organy posiadają trakturę elektropneumatyczną, wiatrownice w systemie upustowo –zaworowym i dwa miechy magazynowe.

Instrument jest trójsekcyjny, podzielony na dwie klawiatury ręczne i jedną nożną. Front szafy organowej ma formę otwartą, z kompozycyjnym ułożeniem kompletu piszczałek osadzonych na wydatnym cokole, stanowiącym jednocześnie obudowę instrumentu, obok ustawiony jest wolnostojący kontuar. Przedmiotowe organy cechują walory artystyczne i historyczne.

## **2) Obszary i obiekty wskazane do ochrony**

### **a) Zabytki nieruchome wpisane do gminnej ewidencji zabytków:**

#### **Komprachcice**

- Kościół p. w. Św. Franciszka – 1936r.
- Plebania – 1936r.
- Dom obecnie przedszkole – pocz. XX w.
- Budynek dworca PKP – 1887 r.
- Dom, obecnie placówka kulturalna, ul. Niemodlińska 2 – przełom XIX/XX w.
- Budynek gospodarczy, ul. Niemodlińska 14 – XIX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Niemodlińska 43 – pocz. XX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Niemodlińska 62 – przełom XX w.
- Dom, obecnie przedszkole, ul. Opolska 1 – pocz. XX w.
- Dom, obecnie Remiza, ul. Opolska 3 – pocz. XX w.
- Budynek GS – sklep – XXw.
- Mogiła ofiar II wojny światowej ul. Cmentarna

#### **Domecko**

- Kapliczka, ul. Opolska 50 – 1842r.
- Kapliczka, ul. Zamkowa – 1878r.
- Kaplica – dzwonnica, ul. Opolska 12 – 1802r.
- Dwór, ul. Zamkowa 12, 1820r.
- Aleja i park dworski – koniec XIX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 7 – przełom XIX/XX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 14 – 1860r. (1927 r. rozbudowany)
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 32 – pocz. XX w.
- Dom gospodarczy, ul. Opolska 32 – pocz. XX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 46 – 1928r.
- Szkoła (stara część) ul. Opolska 54 – 1894r.
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 59 – pocz. XX w.
- Dom gospodarczy, ul. Opolska 65 – 1919r.
- Młyn, ul. Opolska 12 połowa XIX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Zamkowa 15 – 1909r.
- Budynek mieszkalny, ul. Zamkowa 18 – 1889r.

#### **Dziewięć**

- Kapliczka mur. Przy domu, ul. Opolska 35 – 1868r.
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 37 – 1892r.
- Stodoła, ul. Opolska 37 – koniec XIX w., obecnie budynek gospodarczy i garaż

- Budynek gospodarczy 1893 r. ul Opolska 37

### **Ochodze**

- Kościół parafialny p.w. Św. Marcina, drewniany – 1702r. (przeniesiony z Komprachcic w 1940r.)
- Kapliczka drewniana, ul. Średnia – 1878r.
- Dom, ul. Myśliwska 1 – sklep i restauracja – 1882r.

### **Osiny**

- Kościół ewangelicki, ul. Opolska – XX w.
- Kapliczka Matki Boskiej - poł. XIX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 10 – 1901r.
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 57 – 1908r.
- Karczma, ul Opolska 12
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 16 – II poł. XIX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 21 – II poł. XIX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 24 – 1906r.

### **Polska Nowa Wieś**

- Kapliczka św. Rocha, murowana, ul. Siedliskowa – 1857r.
- Kapliczka cmentarna, mur./drew. – 1914r.
- Budynek mieszkalny, lecznica zwierząt, ul. Lipowa 3 – XX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Lipowa 13 – 1868r.
- Stodoła, ul. Lipowa 13 – 1898r.
- Budynek mieszkalny, ul. Lipowa 47 – 1898r.
- Szkoła, ul. Lipowa 56 – pocz. XX w.
- Zagroda, ul. Lipowa 64 – 1888r.
- Budynek mieszkalny, ul. Lipowa 71 – pocz. XX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Lipowa 106 – przełom XIX/XX w.
- Kuźnia, obecnie dom ul. Lipowa 75 – XIX/XX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Łąkowa 2 – 1913r.
- Młyn parowy, ul. Lipowa 142 – 1920r.
- Zespół zabudowy przedwojennego lotniska wojskowego wraz z infrastrukturą- 1937 r.

### **Pucnik**

- Kaplica dzwonnica MB, ul. Jaśkowska 8 – przeł. XIX/XX w.

### **Wawelno**

- Układ ruralistyczny wsi, średniowiecze/XIXw.
- Kościół p. w. Serca Jezusa – 1934r.
- Kaplica - dzwonnica, ul. Opolska – 1930r.
- Szkoła, ul. Nowowiejska 14a – pocz. XX w.

- Budynek gospodarczy szkolny, ul. Nowowiejska 14a – pocz. XX w.
- Dom Nauczyciela, ul. Nowowiejska 14 – pocz. XX w.
- Budynek mieszkalny, ul. Leśna 8 – 1815r.
- Dawna karczma, ul. Opolska 2 – 1919r., obecnie dom i była restauracja
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 29 – 1903r.
- Budynek mieszkalny, ul. Opolska 32 – 1912r.

b) **historycznie ukształtowane zespoły ruralistyczne** – obszary, na których ze względu na ochronę walorów kulturowych obowiązują szczególne zasady kształtowania zabudowy - wyznacza się w celu utrwalenia odrębności zespołu zabudowy o wysokich wartościach kulturowych świadczących o historycznym rozwoju materialnym i określającym tożsamość obszaru przez indywidualne cechy zabytkowego układu przestrzennego.

W obrębie stref uwzględniać się powinno rozplanowanie, charakter zabudowy oraz związany z nimi integralnie układ terenu i krajobrazu.

Historycznie ukształtowane zespoły ruralistyczne - strefy ochrony konserwatorskiej należy uwzględnić każdorazowo w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego poprzez wprowadzanie, w miarę możliwości, ustaleń dotyczących:

- konserwacji i rewitalizacji historycznej zabudowy, układów przestrzennych i ich elementów,
- eliminacji lub waloryzacji form dysharmonijnych (obiektów i urządzeń),
- uczytelnienia historycznych struktur przestrzennych,
- dostosowania nowych obiektów do charakteru historycznej zabudowy i układu przestrzennego w zakresie sytuacji, skali, formy, detalu architektonicznego i materiału.

### c) Stanowiska archeologiczne na obszarze gminy:

#### **Domecko**

- stanowisko 1 – ślad osadnictwa, późne średniowiecze (dz. nr ew. 326/152);
- stanowisko 2 – ślad osadnictwa;
- stanowisko 3 – grodzisko, średniowiecze XIII-XIV w. (dz. nr ew. 397/132);
- stanowisko 4 – punkt osadniczy, późne średniowiecze (dz. nr ew. 183);
- stanowisko 5 – punkt osadniczy, okres wpływów rzymskich;
- stanowisko 6 – osada, średniowiecze XII-XIV w.;
- stanowisko 7 – ślad osadnictwa, neolit;
- stanowisko 8 – ślad osadnictwa, epoka kamienia;
- stanowisko 9 – ślad osadnictwa;
- stanowisko 10 – ślad osadnictwa, epoka żelaza;
- stanowisko 11 – ślad osadnictwa, neolit;
- stanowisko 12 – ślad osadnictwa, neolit;
- stanowisko 13 – stanowisko hutnicze (dz. nr ew.: 258, 259, 260, 261, 262, 269, 495/268, 494/267, 762/268, 763/268, 764/268, 767/271, 768/271, 769/271, 274, 785/275, 789/275, 790/275, 284, 285, 286, 287, 796/27);

#### **Komprachcice**

- stanowisko 1 – punkt osadniczy;

- stanowisko 2 – punkt osadniczy;
- stanowisko 3 – punkt osadniczy, neolit;
- stanowisko 4 – ślad osadnictwa, epoka kamienna;
- stanowisko 5 – punkt osadniczy, neolit;
- stanowisko 6 – punkt osadniczy, wczesne średniowiecze;
- stanowisko 7 – punkt osadniczy, wczesne średniowiecze;
- stanowisko 8 – skarb monet., okres wpływów rzymskich;
- stanowisko 9 – punkt osadniczy, wczesne średniowiecze VIII-IXw. (dz. nr ew. 1816);
- stanowisko 10 – ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze XI-XIIw. (dz. nr ew. 1592/2);
- stanowisko 11 – ślad osadnictwa, późne średniowiecze (dz. nr ew. 1624);
- stanowisko 12 – punkt osadniczy, średniowiecze XIV-XVw. (dz. nr ew. 1554/2);

### **Ochodze**

- stanowisko 1 – piecowisko;
- stanowisko 2 – skarb, III w. n.e.;
- stanowisko 3 – ślad osadnictwa, neolit;
- stanowisko 4 – 2 punkty osadnicze ludności kultury przeworskiej, III – V w. (dz. nr ew. 90 ALP, OZLP Katowice, Nadleśnictwo Prószków) ;
- stanowisko 5 – stanowisko hutnicze (dz. nr ew. 702, 703, 704, 705, 706, 711, 712, 713, 714, 715, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 741, 744 i 90 ALP oraz na terenie wsi Domecko, działki gruntowe 82, 85, 86, 503/88, 504/88, 742/69);
- stanowisko 6 – ślad osadnictwa, późne średniowiecze XIV–XV w. (dz. nr ew. 460);
- stanowisko 7 – punkt osadniczy, późne średniowiecze XV w. (dz. nr ew. 663);
- stanowisko 8 – grodzisko, XV w.;

### **Polska Nowa Wieś**

- stanowisko 1 – ślad osadnictwa, średniowiecze XIV-XV w.;
- stanowisko 2 – ślad osadnictwa, XIV – XV w. (dz. nr ew. 1355);

### **Wawelno**

- stanowisko 1 – ślad osadnictwa, neolit;
- stanowisko 2 – osada przeworska, późny okres rzymski;
- stanowisko 4 – osada, XII – XIII w.;
- stanowisko 5 – ślad osadnictwa, neolit;
- stanowisko 6 – ślad osadnictwa, neolit;
- stanowisko 7 – ślad osadnictwa, średniowiecze;
- stanowisko 8 – skarb monet., koniec XII w.;

### **3) Inne obiekty i obszary o wartościach historycznych**

Wartości historyczne przedstawiają istniejące na terenie gminy cmentarze, które do tej pory nie były objęte żadną formą ochrony:

Lokalizacja	Data założenia	Elementy wymagające ochrony
Domecko, ul. Cmentarna	1877r.	wybrane nagrobki, kaplica, ogrodzenie
Komprachcice, ul. Cmentarna	1891r.	wybrane nagrobki, kaplica,
Dziekaństwo, ul. Opolska	1925r.	wybrane nagrobki
Ochodze	1920r.	wybrane nagrobki, ogrodzenie
Osiny	1913r.	wybrane nagrobki, kaplica
Polska Nowa Wieś, ul. Lipowa	1914r.	wybrane nagrobki, kaplica
Wawelno	1927r.	wybrane nagrobki, starodrzew

Wnioski do polityki gminy w zakresie zabytków:

- należy zgłosić Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków obiekty zasługujące na wciągnięcie do rejestru zabytków,
- należy uwzględnić ochronę zasobów archeologicznych,
- należy aktualizować gminną ewidencję zabytków oraz wykaz stanowisk archeologicznych, w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- wydzielić w strukturze przestrzennej jednostek osadniczych fragmenty najlepiej zachowanych historycznych układów ruralistycznych i objąć je ochroną przepisami prawa miejscowego w zakresie zasadniczych elementów rozplanowania oraz charakteru i skali zabudowy,
- objąć ochroną fragmenty zabudowy wsi Komprachcice, Polska Nowa Wieś, Wawelno, Domecko, Ochodze, Dziekaństwo i Osiny, obejmujących układy ukształtowane na przełomie XIX i XX wieku, naruszone w stopniu uzasadniającym ich ochronę w zakresie zasadniczych elementów rozplanowania oraz formy i skali zabudowy;
- ochrona parków w Domecku oraz cmentarzy w Domecku, Komprachcicach, Dziekaństwie, Ochodzach, Osinach, Polskiej Nowej Wsi i Wawelnie przepisami prawa miejscowego;
- kontynuacja rewaloryzacji parku w Domecku z przystosowaniem do celów wypoczynkowych.

**TAB.1 Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków zlokalizowanych na terenie gm. Komprachcice.**

<b>Lp.</b>	<b>Miejscowość</b>	<b>Obiekt</b>	<b>Czas powstania</b>	<b>Adres</b>	<b>Uwagi</b>
<b>1.</b>	<b>Komprachcice</b>	kościół par. pw św. Franciszka	1936 r.	ul. Niemodlińska 16	
<b>2.</b>	Komprachcice	plebania w zespole kościelnym	1936 r.	ul. Niemodlińska 16	
<b>3.</b>	Komprachcice	dom, obecnie przedszkole	pocz. XX w.	ul. Opolska 1	
<b>4.</b>	Komprachcice	budynek dworca PKP ob. Dom	1887 r.	ul. Wojskowa	
<b>5.</b>	Komprachcice	dom ob. Placówka kulturalna	XIX/XX w.	ul. Niemodlińska 2	
<b>6.</b>	Komprachcice	budynek gospodarczy	II poł XIX w.	ul. Niemodlińska 14	
<b>7.</b>	Komprachcice	dom	pocz. XX w.	ul. Niemodlińska 43	
<b>8.</b>	Komprachcice	dom	XIX/XX w.	ul. Niemodlińska 62	
<b>9.</b>	Komprachcice	dom ob. Remiza OSP	pocz. XX w.	ul. Opolska 3	
<b>10.</b>	Komprachcice	sklep	pocz. XX w.	ul. Kolejowa 2	
<b>11.</b>	Komprachcice	mogiła ofiar II Wojny Światowej		ul. Cmentarna	
<b>12.</b>	<b>Domecko</b>	kapliczka	1842 r.	ul. Opolska 48(50)	Zmiana adresu z Opolska 50 na Opolska 48
<b>13.</b>	Domecko	kapliczka	1878 r.	ul. Zamkowa	
<b>14.</b>	Domecko	kaplica-dzwonnica	1863 r.	ul. Opolska 12	
<b>15.</b>	Domecko	dwór w zespole dworsko - parkowo - folwarcznym	ok.. 1800 r.	ul. Zamkowa 12	

16.	Domecko	aleja i park dworski w zespole dworsko – parkowo - folwarcznym	poł. XIX w.	ul. Zamkowa 12	
17.	Domecko	dom	XIX/XX w.	ul. Opolska 7	
18.	Domecko	dom	1860/1927 r.	ul. Opolska 14	
19.	Domecko	dom	pocz. XX w.	ul. Opolska 32	
20.	Domecko	budynek gospodarczy	pocz. XX w.	ul. Opolska 32	
21.	Domecko	dom	1928 r.	ul. Opolska 46(48)	Zmiana adresu z Opolska 48 na Opolska 46
22.	Domecko	szkoła ob. placówka kulturalna	1894 r.	ul. Opolska 52(54)	Zmiana adresu z Opolska 54 na Opolska 52
23.	Domecko	dom	pocz. XX w.	ul. Opolska 59	
24.	Domecko	budynek gospodarczy ob. dom	1919 r.	ul. Opolska 65	
25.	Domecko	młyn ob. dom	poł. XIX w.	ul. Opolska 12	
26.	Domecko	dom	1909 r.	ul. Zamkowa 15	
27.	Domecko	dom	1889 r.	ul. Zamkowa 18	
28.	<b>Domecko przysiółek Pucnik</b>	kaplica-dzwonnica	1895 r.	ul. Jaškowska 8	
29.	<b>Dziekaństwo</b>	kapliczka	1868 r.	ul. Opolska 35	
30.	Dziekaństwo	dom	1892 r.	ul. Opolska 37	
31.	Dziekaństwo	budynek gospodarczy	1893 r.	ul. Opolska 37	

32.	Dziekaństwo	stodoła ob. budynek gospodarczy i garaż	kon. XIX w.	ul. Opolska 37	
33.	<b>Ochodze</b>	kościół par. parafialny pw. św. Marcina (drewniany)	1702 r. (przeniesiony w 1941 r. z Komprachcic)	ul. Myśliwska 10	
34.	Ochodze	kapliczka	1878 r.	ul. Średnia	Błędnie zapisana w poprzednim spisie jako drewniana, kapliczka murowana
35.	Ochodze	dom ob. dom i restauracja	1882 r.	ul. Myśliwska 1	
36.	<b>Osiny</b>	kościół ewangelicki	Lata 30. XX w.	ul. Opolska 55	
37.	Osiny	kapliczka Matki Boskiej	poł. XIX w.	ul. Opolska 12	
38.	Osiny	budynek mieszkalny	1901 r.	ul. Opolska 10	
39.	Osiny	budynek mieszkalny	1908 r.	ul. Opolska 57	
40.	Osiny	karczma	XIX/XX w.	ul. Opolska 12	
41.	Osiny	dom	II poł. XIX w.	ul. Opolska 16	
42.	Osiny	dom	II poł. XIX w.	ul. Opolska 21	
43.	Osiny	dom	1906 r.	ul. Opolska 24	
44.	<b>Polska Nowa Wieś</b>	kapliczka św. Rocha	1857 r.	ul. Siedliskowa	
45.	Polska Nowa Wieś	kapliczka cmentarna	1914 r.	ul. Lipowa	
46.	Polska Nowa Wieś	dom, ob. lecznica zwierząt	pocz. XX w.	ul. Lipowa 2	

<b>47.</b>	Polska Nowa Wieś	dom	1898 r.	ul. Lipowa 13	
<b>48.</b>	Polska Nowa Wieś	stodoła	1868 r.	ul. Lipowa 13	
<b>49.</b>	Polska Nowa Wieś	dom	1898 r.	ul. Lipowa 47	
<b>50.</b>	Polska Nowa Wieś	budynek ob. szkoła	pocz. XX w.	ul. Lipowa 56	
<b>51.</b>	Polska Nowa Wieś	zagroda ob. dom	1888 r.	ul. Lipowa 64	
<b>52.</b>	Polska Nowa Wieś	dom ob. niezamieszkały	pocz. XX w.	ul. Lipowa 71	
<b>53.</b>	Polska Nowa Wieś	dom	XIX/XX w.	ul. Lipowa 106	
<b>54.</b>	Polska Nowa Wieś	kuźnia, ob. dom	XIX/XX w.	ul. Lipowa 75	Budynek przy wcześniejszym spisie opuszczony, obecnie użytkowany jako dom
<b>55.</b>	Polska Nowa Wieś	dom	1913 r.	ul. Łąkowa 2	
<b>56.</b>	Polska Nowa Wieś	młyn parowy ob. dom	1920 r.	ul. Lipowa 142	

<b>57.</b>	Polska Nowa Wieś	zespół zabudowy przedwojennego lotniska wojskowego wraz z infrastrukturą techniczną	1937 r.	w granicach działek nr: 1392/1, 1392/5, 1392/10, 1392/20, 1392/21, 1392/23, 1392/24, 1392/25, 1392/26, 1392/28, 1392/31, 1392/32, 1392/33, 1392/34, 1392/35, 1392/36, 1392/37, 1392/38, 1392/39, 1393	
<b>58.</b>	<b>Wawelno</b>	układ ruralistyczny wsi	Średniowiecze/XIX wiek	Wawelno	
<b>59.</b>	Wawelno	kościół par. pw. Serca Jezusa	1934 r.	ul. Opolska 12	
<b>60.</b>	Wawelno	kaplica-dzwonnica	1930 r.	ul. Opolska	
<b>61.</b>	Wawelno	szkoła	pocz. XX w.	ul. Nowowiejska 14	
<b>62.</b>	Wawelno	budynek gospodarczy, szkolny ob. dom	pocz. XX w.	ul. Nowowiejska 14	
<b>63.</b>	Wawelno	Dom Nauczyciela ob. dom	pocz. XX w.	ul. Nowowiejska 14	
<b>64.</b>	Wawelno	dom	1815 r.	ul. Leśna 8	
<b>65.</b>	Wawelno	karczma ob. dom i restauracja	1919 r.	ul. Opolska 2	
<b>66.</b>	Wawelno	dom	1903 r.	ul. Opolska 29	
<b>67.</b>	Wawelno	dom	1912 r.	ul. Opolska 32	

TAB.2 Wykaz obiektów archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków zlokalizowanych na terenie gm. Komprachcice.

<b>Lp.</b>	<b>Numer stanowiska w sołectwie</b>	<b>Miejscowość</b>	<b>Obiekt</b>	<b>Czas powstania</b>	<b>Adres</b>	<b>Uwagi</b>
1.	1	Komprachcice	Stanowisko archeologiczne - Punkt osadniczy		według mapy nr AZP 90-36/1	
2.	2	Komprachcice	Stanowisko archeologiczne - Punkt osadniczy		według mapy nr AZP 90-36/2	
3.	3	Komprachcice	Stanowisko archeologiczne - Punkt osadniczy	Epoka Neolitu	według mapy nr AZP 90-36/3	
4.	4	Komprachcice	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	Epoka Kamienia	według mapy nr AZP 90-36/4	
5.	5	Komprachcice	Stanowisko archeologiczne - Punkt osadniczy	Epoka Neolitu	według mapy nr AZP 90-36/5	
6.	6	Komprachcice	Stanowisko archeologiczne - Punkt osadniczy	Wczesne Średniowiecze	według mapy nr AZP 90-36/6	

7.	7	Komprachcice	Stanowisko archeologiczne - Punkt osadniczy	Wczesne Średniowiecze	według mapy nr AZP 90-36/7	
8.	8	Komprachcice	Stanowisko archeologiczne - Skarb monet	Okres wpływów rzymskich	według mapy nr AZP 90-36/8	
9.	9	Komprachcice	Stanowisko archeologiczne - Punkt osadniczy	VIII-IX w.	według mapy nr AZP 90-36/9 dz. nr ew. 1816	
10.	10	Komprachcice	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	XI-XII w.	według mapy nr AZP 90-36/10 dz. nr ew. 1592/2	
11.	11	Komprachcice	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	późne Średniowiecze	według mapy nr AZP 90-36/11 dz. nr ew. 1624	
12.	12	Komprachcice	Stanowisko archeologiczne - Punkt osadniczy	XIV-XV w.	według mapy nr AZP 90-36/12 dz. nr ew. 1554/2	
13.	1	<b>Domecko</b>	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	późne Średniowiecze	według mapy nr AZP 90-36/1 dz. nr ew. 326/152	
14.	2	Domecko	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy		według mapy nr AZP 90-36/2	

15.	3	Domecko	Stanowisko archeologiczne - Grodzisko	XIII-XIV w.	według mapy nr AZP 90-36/3 dz. nr ew. 397/132	
16.	4	Domecko	Stanowisko archeologiczne - Punkt osadniczy	późne Średniowiecze	według mapy nr AZP 90-36/4 dz. nr ew. 183	
17.	5	Domecko	Stanowisko archeologiczne - Punkt osadniczy	Okres wpływów rzymskich	według mapy nr AZP 90-36/5	
18.	6	Domecko	Stanowisko archeologiczne - Osada	XIII-XIV w.	według mapy nr AZP 90-36/6	
19.	7	Domecko	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	Epoka Neolitu	według mapy nr AZP 90-36/7	
20.	8	Domecko	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	Epoka Kamienia	według mapy nr AZP 90-36/8	
21.	9	Domecko	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy		według mapy nr AZP 90-36/9	
22.	10	Domecko	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	Epoka Żelaza	według mapy nr AZP 90-36/10	

23.	11	Domecko	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	Epoka Neolitu	według mapy nr AZP 90-36/11	
24.	12	Domecko	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	Epoka Neolitu	według mapy nr AZP 90-36/12	
25.	13	Domecko	Stanowisko archeologiczne - Stanowisko hutnicze		według mapy nr AZP 91-36/13 dz. nr ew. 258, 259, 260, 261, 262, 269, 495/268, 494/267, 762/268, 763/268, 764/268, 767/271, 768/271, 769/271, 274, 785/275, 789/275, 790/275, 284, 285, 286, 287, 796/27	
26.	1	<b>Ochodze</b>	Stanowisko archeologiczne - Piecowisko		według mapy nr AZP 90-36/1	
27.	2	Ochodze	Stanowisko archeologiczne - Skarb	III w.	według mapy nr AZP 91-36/2	
28.	3	Ochodze	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	Epoka Neolitu	według mapy nr AZP 91-36/3	

29.	4	Ochodze	Stanowisko archeologiczne - 2 punkty osadnicze	III - V w.	według mapy nr AZP 91-36/4  dz. nr ew. 90	
30.	5	Ochodze	Stanowisko archeologiczne - Stanowisko hutnicze		według mapy nr AZP 91-36/5  dz. nr ew. 702, 703, 704, 705, 706, 711, 712, 713, 714, 715, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 741, 744 i 90 ALP oraz na terenie wsi Domecko, działki gruntowe 82, 85, 86, 503/88, 504/88, 742/69	
31.	6	Ochodze	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	XIV-XV w.	według mapy nr AZP 91-36/6  dz. nr ew. 460	
32.	7	Ochodze	Stanowisko archeologiczne - Punkt osadniczy	XV w.	według mapy nr AZP 91-36/7 dz. nr ew. 663	
33.	8	Ochodze	Stanowisko archeologiczne - Grodzisko	XV w.	według mapy nr AZP 90-35/8	

34.	1	<b>Polska Nowa Wieś</b>	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	Średniowiecze XIV-XV w.	według mapy nr AZP 90-36/28	
35.	2	Polska Nowa Wieś	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	XIV-XV w.	według mapy nr AZP 90-36/28 dz. nr ew. 1355	
36.	1	<b>Wawelno</b>	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	Epoka Neolitu	według mapy nr AZP 90-35/1	
37.	2	Wawelno	Stanowisko archeologiczne - Osada	Późny okres rzymski	według mapy nr AZP 90-35/2	
38.	3	Wawelno	Stanowisko archeologiczne -			<b>Brak karty u WKZ w Opolu</b>
39.	4	Wawelno	Stanowisko archeologiczne - Osada	XII-XIII w.	według mapy nr AZP 90-35/4	
40.	5	Wawelno	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	Epoka Neolitu	według mapy nr AZP 90-35/5	
41.	6	Wawelno	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	Epoka Neolitu	według mapy nr AZP 90-35/6	

42.	7	Wawelno	Stanowisko archeologiczne - Ślad osadniczy	Średniowiecze	według mapy nr AZP 90-35/7	
43.	8	Wawelno	Stanowisko archeologiczne - Skarb monet	XII w.	według mapy nr AZP 90-35/8	

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, a także w pozostałych aktach prawa miejscowego należy uwzględnić ochronę:

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora zabytków i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków zabytkowych.

W przypadku zabytkowych układów przestrzennych ochronie podlegają:

- pierwotny podział oraz intensywność zabudowy działki,
- sposób sytuowania budynków,
- linie zabudowy,
- gabaryty i wysokość budynków,
- kształt i pokrycie dachu
- detale architektoniczne.

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy określić zasady rozbudowy budynków, wchodzących w skład zespołu, oraz dopuszczalne zasady lokalizacji nowych budynków. Wszystkie wymienione powyżej stanowiska archeologiczne objęte są ochroną prawną. Zabudowa lub inne prace ziemne, za wyjątkiem upraw, muszą być każdorazowo poprzedzone badaniami archeologicznymi po uprzednim uzyskaniu zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

## **VI. Główne kierunki polityki gminnej związane z ochroną zabytków**

Spośród zewidencjonowanych obiektów najwięcej stanowi własność prywatną. Obejmuje ona łącznie 66,17 % zabytkowych zasobów gminy. W większości stanowią własność osób fizycznych, do których należą głównie domy mieszkalne oraz zabudowania mieszkalno – gospodarcze.

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków, Gminny program opieki nad zabytkami ma na celu, w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.

W związku z powyższym główne cele polityki gminnej związane z ochroną zabytków to:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy,
- racjonalne wykorzystanie środków finansowych na prace ratownicze, konserwatorskie i dokumentacyjne,

- integracja ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
- wspieranie projektów związanych z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych,
- powstrzymywanie degradacji zagrożonych obiektów zabytkowych i obszarów oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania,
- wspieranie starań właścicieli zabytkowych obiektów sakralnych o ich właściwe zabezpieczenie,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków.
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej zawartymi w Programie Ochrony Środowiska Gminy Komprachcice,
- wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego,
- przygotowanie właścicieli i zarządców obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

## **VII. Planowane działania związane z opieką nad zabytkami**

Planowane działania w zakresie opieki nad zabytkami na lata 2019-2022:

- okresowe przeglądy stanu technicznego i zachowania obiektów zabytkowych na terenie gminy Komprachcice,
- sporządzenie sprawozdania z wykonania działań planowanych na lata 2019–2022, przekazanie sprawozdania pod obrady Rady Gminy,
- okresowa weryfikacja Gminnej Ewidencji Zabytków we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- wyznaczenie wśród pracowników samorządowych osoby zajmującej się koordynacją wszelkich działań w zakresie opieki nad zabytkami, a w szczególności zajmującą się kontaktami ze służbami konserwatorskimi,
- podjęcie działań (w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków) ustalających, które z wiejskich układów przestrzennych powinny zostać objęte ochroną konserwatorską,
- monitoring stanu i sposobów wykorzystania zabytków,
- prowadzenie i monitorowanie bieżących prac pielęgnacyjnych, konserwatorskich, porządkowych i zabezpieczających na terenie parków i cmentarzy,
- opracowanie tablic informacyjnych zamieszczonych na zewnątrz dla obiektów najcenniejszych pod względem historycznym zawierających podstawowe dane historyczne o obiekcie,
- pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania rewitalizacyjne związane z zabytkami,
- monitorowanie programów pomocowych i wyszukiwanie możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami z funduszy rządowych i pozarządowych,

- opracowanie zasad postępowania i zakresu dopuszczalnych prac związanych z bieżącą eksploatacją zabytków oraz poinformowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskiwania środków na odnowę zabytków,
- informowanie właścicieli obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków o konsekwencjach prawnych tj. konieczności uzgadniania wszelkich prac przy zabytkach z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- włączenie tematyki ochrony dóbr kultury, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn, do zajęć w szkołach podstawowych prowadzonych przez gminę,
- uregulowanie kwestii własnościowych dla obiektów zabytkowych o nieuregulowanej własności i podjęcie działań w celu znalezienia użytkowników lub właścicieli dla zdegradowanych obiektów zabytkowych na terenie gminy,
- uwzględnienie tematyki ochrony dóbr kultury w gazecie gminnej i na stronach internetowych gminy.

### **VIII. Źródło finansowania programu opieki nad zabytkami**

Zgodnie z przywołaną już wielokrotnie *ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych. Na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki określone w art. 5 powyższej ustawy, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. W ustawie utrzymano także obowiązującą dotychczas zasadę, że obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostek samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym.

Istnieje możliwość dofinansowania zadań z zakresu ochrony zabytków ze funduszy unijnych i z budżetu państwa:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
- Program Działaj Lokalnie - Partnerstwo Borów Niemodlińskich
- Dotacje na renowacje zabytków - Powiat Opolski
- Program Ochrona zabytków – Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- Dotacje celowe - Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków

### **IX. Postanowienia końcowe**

1. Gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje Rada Gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
2. Gminny program opieki nad zabytkami jest ogłaszany w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym.
3. W sprawach nieuregulowanych w programie mają zastosowanie obowiązujące przepisy prawa.